

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથોપસંગ્રહ

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

સુરત શહેર તથા ચોયાંસી તાલુકાનો

 ભૂગોળ શિક્ષક

દિશાઓ.

દિશાઓ ચાર છે. પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ.
જે દિશામાં સુરજ ઉગે છે તે ઊગમણી કે પૂર્વ દિશા.
જે દિશામાં સુરજ આથમે છે તે આથમણી કે પશ્ચિમ દિશા.
સુરજ સામું મોં કરી ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની
ઉત્તર દિશા. અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા.
રાવ ધ્રુવનો તારો હંમેશાં જે તરફ દેખાય છે તેને ઉત્તર
દિશા કહે છે. ઉત્તરની સામેની દક્ષિણ દિશા, તેમજ પૂર્વની
સામેની પશ્ચિમ દિશા.

નકશાની દિશાઓ.

નકશા સામું મોં કરી ઉભા રહીએ, તો માથા તરફની
મેટલે ઉપરની ઉત્તર દિશા. પગ તરફની એટલે નીચેની
દક્ષિણ દિશા. જમણા હાથ તરફની પૂર્વ દિશા, અને
ડાબા હાથ તરફની પશ્ચિમ દિશા.

સૂચના:—નકશામાં હરકોઈ જગા ખીજી જગાની ઉપડી
મર આવેલી હોય તો તે ઉત્તરે કહેવાય. નીચેની મર આવેલી

૨૦૦૭૮

૪] બીજા ધોરણ માટે “અંકગણિતનાં મનોચત્તન” ચાર આના.

હોય તો દક્ષિણ કહેવાય. જમણી તરફ આવેલી હોય તો પૂર્વે અને ઠાબી તરફ આવેલી હોય તો પશ્ચિમે કહેવાય.

ખુણાઓ.

ખુણાઓ ચાર છે. અગ્નિ, નૈઋત્ય, વાયવ્ય, ઇશાન, પૂર્વ અને દક્ષિણ વચ્ચેનો અગ્નિ ખુણો.

દક્ષિણ અને પશ્ચિમ વચ્ચેનો નૈઋત્ય ખુણો.

પશ્ચિમ અને ઉત્તર વચ્ચેનો વાયવ્ય ખુણો.

ઉત્તર અને પૂર્વ વચ્ચેનો ઇશાન ખુણો.

દિશા ને ખુણા વિષે. દોહરો.

સુરજ ઉગે છે પૂર્વમાં, આથમતો પશ્ચિમ;

પૂર્વ લક્ષી મેં રાખતાં, જમણી ગમ દક્ષિણ;

ઠાબી ગમ ઉત્તર દિશા, મળી દિશા થઈ ચાર;

એ ચારે દિશા તણો, મનમાં કરો વિચાર;

ઉત્તર પૂર્વ વચ્ચે રહ્યા, ઇશાન ખુણો ચાર;

દક્ષિણ પૂર્વ તણી વચ્ચે, અગ્નિ ખુણ નિરધાર;

દક્ષિણ પશ્ચિમ મધ્યમાં, નૈઋત્ય ખુણો જાણ;

ઉત્તર પશ્ચિમે હવે, વાયવ્ય મનમાં આણ.

બીજા ધોરણ માટે અઘાપિ બહાર ન પડેલાં એવાં

“અંકગણિતનાં મનોચત્તન” ભાગ ૧.
ચાર આના.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

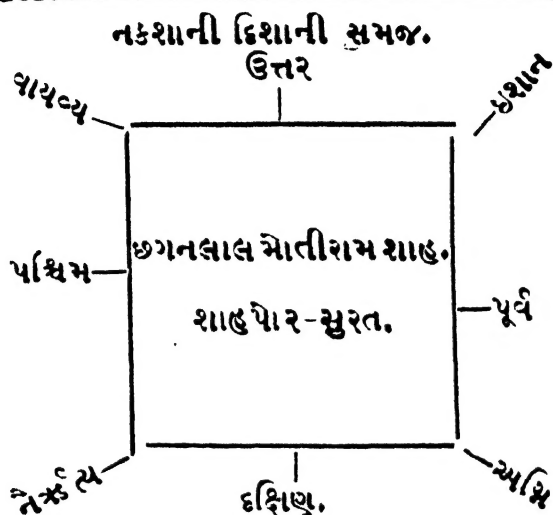
[ગૂજરાતી કૌપીરાશ્રિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૦૦૦૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સુરત શહેરના ભગોળ

વિષય મધ્ય: ૧૦૦૦: ૨: ૨૩૪૫૫.

બીજા ધોરણનો “મુખગણિત ચિકિત્સક” બે આના. [૫૨]

જ્યાજ્યાઓ.

શહેર—જેમાં હારખંધ ને છોખંધ ઘણું ઘરો તથા મોટાં મોટાં બજારો આવેલાં હોય તે.

કોટ—શહેરના બચાવ માટે બાંધેલી બાડી, પહોળી ઉંચી ભીંત.

પર્યા—શહેરનો પાછળથી વધેલો ભાગ. (મોટા કોટ અને નાના કોટની વચ્ચેનો ભાગ)

હરવાળા—બહારના કોટમાં જવા આવવા માટે મૂકેલાં મોટાં બરણાં.

૬) બીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન (શિક્ષક)” અઢી આના.

ભાગળ—અહરના કોટમાં જવા આવવા માટે મૂકેલાં
નાનાં ગારણાં.

ખાડી—નદીના કાંઠા પર જવા આવવા માટે મૂકેલાં
નાનાં દરવાજા.

નકશો—કોઈ ગામ કે શહેરનો કાગળ પર માપ
પ્રમાણે ચિત્રેલો નમુનો.

સડક—પથરથી બાંધેલો રસ્તો.

રેલવે—લોઢાની સડકનો બાંધેલો રસ્તો, જેનાપર
આગગાડી ચાલે છે તે

સ્ટેશન—આગગાડી ઉભી રાખવાનું મુકરર ઠેકાણું.

પ્લાટફોર્મ—આગગાડીમાંથી માલ ચઢાવવા ઉતાર-
વાનું ઠેકાણું.

ગુડસયાર્ડ—આગગાડીમાંથી માલ ચઢાવવા ઉતારવાનું
ઠેકાણું.

જંકશન—જ્યાં આગળ આગગાડીના રસ્તા મળે છે તે

આચાત—ખીજે ગામથી આવતો માલ.

નિકાસ—ખીજે ગામ જતો માલ

ગેટ—પોલીસનું થાણું અથવા ચોકી.

ખાડ—જે ઠેકાણે વહાણ લંગારવામાં આવે છે તે.

હકકો—વહાણમાંથી માલ ચઢાવવા ઉતારવા માટે
બાંધેલો લાકડાનો ઘાટ.

પૂલ—નદી કે ખાડી પરથી માણસો તથા ગાડીઓ
જવા માટે બાંધેલો રસ્તો.

ખંદર—નદી કે દરીઆ કાંઠે આવેલું શહેર કે જ્યાંથી વહાણ મારફતે ઘણો માલ આવજા થતો હોય તે.

ગામડું—નાના ઝુંપડા જેવાં ઘરોનો જથ્થો.

ગામ—થોડાં ઘર ને ફળીઆનો જથ્થો.

કસ્બો—તાલુકાનું સૌથી મોટું ગામ.

તાલુકો—ઘણાં ગામ મળીને થએલો મામલતદારના તાબાનો ભાગ.

ભાડું—નદી કાંઠાની ખેડવા લાયક રેતાળ જમીન.

ચગાની જમીન—નદીનું મટોડું ઠરીને બનેલી જમીન

ખેટ—જેની ચારે બાજુ પાણી ને વચમાં જમીન હોય તે.

કાંઠો—જમીનનો જે ભાગ નદી કે દરીઆને લગોલગ આવેલો હોય તે.

મુળ—નદી જે ઠેકાણેથી નીકળે છે તે જગા.

મુખ—નદી જે જગાએ દરીઆને મળે છે તે જગા. નદીના મુળ આગળની જગા ઉંચી ને મુખ આગળની નીચી હોય છે.

સમુદ્ર—દરીઓ. એનું પાણી ખાડું હોય છે.

નદી—મીઠા પાણીનો રેલો પર્વત અથવા સરોવર-માંથી નીકળી ઢળતી જગામાં થઈ બીજી નદી કે દરીઆને મળે છે તે.

ખાડી—શહેરનું પાણી વહી જવા માટે ખોદેલી મોટી ખાઈ.

તળાવ—જેની ચારે બાજુ જમીન ને વચમાં પાણી હોય તે.

સુરત શહેર.

સુરજ નામની રામજણી પરથી સુરત નામ પડ્યું. વિદ્વાન લોકો એને સૂર્યપુર કહેતા.

સીમા—ઉત્તરે—ગોતાલાવાડી. કતારગામ ને વેડની જમીન. પૂર્વે—રેલવેની સડક, વરાછા, પુણા અને કુંભારી-આની જમીન. દક્ષિણે—ઉધના ને મજુરાની જમીન. પાશ્વમે—તાપી નદી.

વિસ્તાર:—ઉત્તરે વરિઆવી દરવાજાથી દક્ષિણે નવ-સારી દરવાજા સુધીની લંબાઈ ચાર માઈલ છે, અને પૂર્વે સરાહના દરવાજાથી પશ્ચિમે અઠવાના દરવાજા સુધીની લંબાઈ ચાર માઈલ છે.

ભાગો:—એ છે. ૧. ગોટા કોટ અને નાના કોટની વચ્ચેનો ભાગ. ૨. નાના કોટની અંદરનો ભાગ.

સ્ટેશનથી કિલ્લા સુધી મોટી પહોળી સડક પૂર્વ પશ્ચિમ બાંધેલી છે તેથી પણ શહેરના ઉત્તર અને દક્ષિણ એવા બે ભાગ થયેલા જણાય છે,

કુદરતી રચના—શહેરની જમીન કરતાં પરાંની જમીન નીચી છે. શહેરના બે ભાગનું પાણી સૈયઢપુરી દરવાજેથી

મક્કાઈ ભાગળની ખાડીમાં વહી તાપીમાં જાય છે. તેથી શહેરની પશ્ચિમનો ઢાળ ઉત્તર દક્ષિણ છે. શહેરની જમીન ચગાની બનેલી છે. મટોડું કાળું અને પીળું એમ બે જાતનું નીકળે છે. પીળા મટોડામાંથી મરડીઆ કાંકરા નીકળે છે, તે છો બનાવવાનાં કામમાં આવે છે, અને કાળા મટોડાનાં વાસણ, નળીયાં, ઇંટો, રમકડાં વગેરે બને છે.

નિચાણ ભાગો—નવસારી બજાર, સગરામપર, વરિઆવી ભાગળ, ગલ્લેમંડી અને ભાગાતળાવ.

નદી—તાપી એ સાતપુડા પર્વતમાંથી નીકળે છે અને સુરતથી ચૌદ માઈલ પર અરબી સમુદ્રને મળે છે. તાપી નદીમાં હોય પૂલ આગળ બેટ છે.

હવાપાણી—દરીઓ પાસે હોવાથી વરસાદ ઘણો એટલે ૩૬ ઇંચ પડે છે, અને તાપ એછો લાગે છે. હવા ભેજવાળી છે.

વસ્તી—એક લાખ યોગણીસ હજાર બસો નવાણું માણસની છે. તેમાં હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, શ્રાવક, અને ખ્રિસ્તી મુખ્ય છે. હિંદુઓમાં વાણીઆ, બ્રાહ્મણ, ભાટીઆ, કણ્બી, કાછીઆ, અનાવલા બ્રાહ્મણ, કાયસ્થ, નાગર, ધાંચી, ગોલા, ખતરી વગેરેની છે.

ધર્મ—હિંદુધર્મ—હિંદુઓનો. મુસલમાની ધર્મ—મુસલમાનોનો. જરથોસ્તી ધર્મ—પારસીનો. જૈનધર્મ—શ્રાવકનો. ખ્રિસ્તી ધર્મ—ખ્રિસ્તીઓનો.

ધંધા—વેપાર અને કારીગરીનો, નેકરીનો, અને મજૂરીનો,

૧૦] ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” બે આના.

હુન્નર:—રેશમ અને કસબનો વણાટ; લાકડાં સુખડ અને હાથીદાંતનું કોતરકામ; ચાંદલા; હીરા; માણેકનું જડાવકામ; ભુવનકાનું ભરતકામ; હીંગળોક; રસકપુર તથા ખરડી બનાવવાનું કામ. એ સિવાય કાપડ વણવાની મીલો, રૂંધાંતવાના બુનો; રૂની ગાંસડી બાંધવાનાં પ્રેસો; ચોખાની મીલો; છાપખાનાં; અનાજ દળવાની ઘંટીઓ; ખરડ તથા સોડાવોટર બનાવવાનાં કારખાનાં; હુન્નરશાળા.

નિકાસ—રેશમી કાપડ; કીનખાખ; ભુવનકાનું ભરતકામ; લાકડાં; સુખડ તથા હાથીદાંતનું કોતરકામ; ચાંદલાં; હીંગળોક; રસકપુર; શાકભાજી તથા મિઠાઈ.

આયાત—બધી જાતનું અનાજ; શાકભાજી; સુતરાઉ, રેશમી તથા બિનનું કાપડ; રેશમ; લોઢાનો તથા કાચનો સામાન; દારૂખાનું; દવાઓ; ખાંડ; નાળિયેર; રમકડાં; કાગળ; ઘાસતેલ; પથરા અને ઇમારતી લાકડાં વગેરે.

અધિકારીઓની ઓળખાણ.

કલેક્ટર—જિલ્લાનો મુખ્ય અમલદાર.

હુન્નર ડેપુટી કલેક્ટર—જિલ્લાની તિબેરીનો ઉપરી.

પોલીસ સુપરિન્ટેન્ડન્ટ—જિલ્લાની પોલીસનો મુખ્ય

અમલદાર.

પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર—ફાજદારતા ઉપરી.

પોલીસ સબ ઇન્સ્પેક્ટર—તાલુકાની પોલીસના

મુખ્ય ઉપરી. (ફાજદાર)

જમાદાર—ચાર પાંચ ગેટનો ઉપરી.

હવાલદાર—બે ત્રણ ગેટનો ઉપરી.

નાયક—ગેટનો ઉપરી.

ડિસ્ટ્રિક્ટ જડજ અથવા સેશન્સ જડજ—જિલ્લાના

ઇન્સાફ કરનાર મુખ્ય અમલદાર.

એકિઝક્યુટિવ એજેન્ટ—બાંધકામ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર.

સિવિલ સર્જન—જિલ્લાના દવાખાતાના મુખ્ય ઉપરી.

પોસ્ટ માસ્ટર—પોસ્ટ ઓફિસના મુખ્ય ઉપરી.

તાર માસ્ટર—તાર ઓફિસના મુખ્ય ઉપરી.

સ્ટેશન માસ્ટર—સ્ટેશનના મુખ્ય ઉપરી.

આબકારી કલેક્ટર—સરકારની રજા વગર કેફી વસ્તુ ખતાવનાર તથા વેચનાર ઉપર દેખરેખ રાખનાર મુખ્ય અમલદાર.

ડેપુટી એગ્રીકલ્ચરલ ઇન્સ્પેક્ટર—જિલ્લાના કેળવણીખાતાના મુખ્ય અધિકારી.

મામલતદાર—તાલુકાના ઉપરી અમલદાર.

પટેલ તલાટી—ગામના મુખ્ય અધિકારી.

પ્રેસિડન્ટ—મ્યુનિસિપાલિટીના રૈયત તરફના ખીન ખગારદાર મુખ્ય અધિકારી.

૧૨૧] સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ શિક્ષક” ગ્રંથ આના.

ચીફ ઓફિસર—મ્યુનિસિપાલિટીના સરકારે નીમેલા મુખ્ય અમલદાર.

શહેર સુધરાઈ અથવા મ્યુનિસિપલ ખાતું—રસ્તા બંધાવવાનું તથા સમરાવવાનું; સડક પર પાણી છાંટવાનું; રાતે દીવા કરવાનું; પાણી વહી જવાની ગટર બાંધવાનું તથા સમારવાનું; સ્વચ્છ પાણી પુરું પાડવાનું; શરૂઆતની કેળવણી આપવાનું; આગ તથા રેલથી શહેરનું રક્ષણ કરવાનું; બગેલાં શાકભાજી તથા અનાજ વેચાતાં અટકાવવાનું; અને ઘરવેરો, બજારવેરો, નગરવેરો, ગાડીવેરો વગેરે ઉધરાવવાનું; તથા બીજે ગામથી આવતા માલ પર જકાત લેવાનું કામ કરે છે, એના મુખ્ય ઉપરી પ્રેસિડન્ટ તથા ચીફ ઓફિસર સાહેબ છે.

લોકત્રબોર્ડ ખાતું—ગામના માણસોએ પસંદ કરેલા સભાસદોની સભાને લોકત્રબોર્ડ અને એ ખાતાને લોકલ બોર્ડ ખાતું કહે છે. ગામની નિશાળો ચલાવવાનું અને રસ્તાઓ, કુવા, તળાવો વગેરે બંધાવવાનું તથા સમરાવવાનું કામ કરે છે. એના મુખ્ય ઉપરી મામલતદાર સાહેબ છે.

ઈતહાસ—સુરતને સાને પાર રાંદેર છે, તે પહેલાં મોટું શહેર હતું. રાંદેરના મોકાગરોના જહાજ આ પાર લંગારતાં. એ કાંઠાની જગામાં માછી, ખાસ ને બીજા એવાજ લોક રહેતા, તેથી તે માછીવાડાને નામે ઓળખાતી,

ગુજરાતની સાં બૂગોળની પ્રતોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૧૩

એમાં એક ગદી એટલે ગુરજ ઘાટની નાની ઇમારત બાંધી હતી. ત્યાં રાંદેર સરકાર + ચાંચી બાએને પકડી કેદ રાખતી. કેઇ નાગર જમીનદારની વિધવા પોતાના નાદાન પુત્ર ગોપીને લઇ કેઇ કારણથી અહીં આવી રહેલી. એ વખતે રાંદેરના એક નવાયતા (નવા આવેલા) એ પોતાની રાખ સુરજને કાઢી મૂકી તે કંટાળી મકકે જત્રા જવા તૈયાર થઇ, મકકે જતી વેળા ગોપીની માને લાખે રૂપીઆના દાગીના સોંપતી ગઇ. જત્રા જઇ આવી ટુંક સુદ્ધતમાં મરો ગઇ. એટલે તેના પેસાથી ગોપી ધનવાન થઇ ગયો. તેણે મોટી મોટી હવેલી ને વડી કરાવી ને વેપાર લાંબાવ્યો. જુદી જુદી જગાના વેપારીઓ વેપાર કરવા અહીં આવી રહેવા લાગ્યા, ને વસ્તી વધતી ચાલી. રાંદેર તૂટ્યું ને સુરત શહેર મોટું થતું ચાલ્યું. સને ૧૭૯૬માં શહેરની વસ્તી ૮ લાખની કહેવાતી. મોગલ પાદશાહીમાં સુરત જેવું કેઇ બંદર નહોતું. સઘળા યુરોપીઅનો હિંદુસ્તાનનો માલ સુરતમાંથીજ ખરીદતા. એ વખતે લોકને રોજગાર ને સુખ સારું હતું. શહેરની શોભામાં કાંઇજ મણા નહોતી દુનિયાના ઘણા ભાગના માણસો પહેરવેશ ને જુદી જુદી રીતસાતથી શહેર શણગારી રહ્યા હતા. બંદર ને બજારમાં તરેહ તરેહવાર માલ-સામાન તકતકતા હતા, હિંદના જુદા જુદા ભાગમાંથી વણજરો આવતી. તળ-

+ દરોઆમાં વહાણો લૂટી લેનાર.

૧૪] બીજા ધોરણ માટે બાળગરભાવણીની નોટ બે આના.

સુરતના બજારમાં ૨૦ લાખની રોજ ઉથલપીથલ થતી. પણ બધા દિવસ સરખા જતા નથી. ચઢતી પડતી થયાજ કરે છે. સન ૧૬૬૪ અને ૧૬૬૯ની શિવાજીની લૂટ; ૧૮૩૭ અને ૧૮૮૯ ની મોટી આગ; ૧૮૮૨ની મોટી રેલ; ૧૭૯૧ અને ૧૯૫૬ ના દુકાળ તથા ૧૮૯૭ અને ૧૯૦૪ ની મરફીએ અને ૧૯૧૮ ના ઇન્ફેલ્યુએન્સાએ સુરતને હાલકવાલ કરી નાખ્યું. તાપી નદી પુનાતી જઈ અને મુંગઈ વેપારનું મથક થયું.

અંગ્રેજ સરકારના શાતિકારક અઘલથી તેમજ મહ્કાઈ ભાગળનો પૂલ તથા વરિઆવી ભાગળનો કોટ વગેરે ગાંધકામો કર્યા તેથી રેલથી, અને શહેરમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ નળ નંખાવેલા હોવાથી આગનું ઝાઝું નુકસાન થવા પામતું નથી.

મેં કાઠિઆવાડના એજન્ટ ડુ ધ

ગવર્નર સાહેબ બાહાદુરે

હુકમ નં. ૭૬. તા. ૨-૮-૧૯૧૯ થી.

(બીજા ધોરણના) “અંકગણિતનાં મનોયતન”

આખા કાઠિઆવાડની તમામ પ્રાયમરી સ્કુલો

માટે ઇનામ અને લાયબેરી બુક તરીકે

મંજૂર કર્યો છે.

જેમાં ૧૨૦૦ દાખલા છે. કિંમત ચાર આના.

ત્રીજી ચેપડીને “ડિક્શન ગ્રિક્ક” ત્રયુ આના. ૧૫

બારે દરવાજાનાં નામ તથા નામ પડવાનાં કારણ.

દરવાજાનું નામ	દિશા	નામ પડવાનું કારણ.
૧. ફાટકનો દરવાજો	વાયવ્યે	તાપી નદીની રેલના પાણી ફાટ ફાડી આ તરફથી આવતા તે પરથી.
૨. વરિઆવી ,,	ઉત્તરે	વરિઆવ જવાની સડક છે તે પરથી.
૩. કતારગામનો	ઉત્તરે	કતારગામ જવાની સડક છે તે પરથી
૪. લાલ દરવાજો	પૂર્વે	લાલઢાસ સાધુનો મઠ હતો તે પરથી.
૫ દિલ્લી દરવાજો	પૂર્વે	દિલ્લીના પાદશાહનો હુકમ આ દરવાજેથી આવતો તે પરથી.
૬ સરાહ દરવાજો	પૂર્વે	આ દરવાજે મોટી સરાહ (ધર્મશાળા) હતી તે પરથી.
૭. સલાબતપરાનો (સલાટપરાનો)	પૂર્વે	નવાબ સલાબતખાનના નામ ઉપરથી.
૮. માનનો દરવાજો	દક્ષિણે	નવાબી વખતમાં આ દરવાજા બહાર માન આપવાની ક્રિયા થતી તે પરથી.

૧૬૭ ચૈાથા ધૌરણુનો “મુખગણિત શિક્ષક” ત્રણ આના.

૯. નવસારીનો દરવાજો. (ઉધનાનો)	દક્ષિણે	નવસારી જવાની સડક છે તે પરથી. ઉધના જવાની સડક છે તે પરથી
૧૦. બાફરઅલીનો દરવાજો. (હનુમાનનો)	દક્ષિણે	નવાળ બાફરઅલીખાનના નામ પરથી. રોકડીઆ હનુમાનનું દહેડું છે તે પરથી.
૧૧. મજુરાનો દરવાજો.	દક્ષિણે	મજુરા ગામે જવાય છે તે પરથી.
૧૨. અઠવાનો (લાઈન્સનો) દરવાજો.	પશ્ચિમે	અઠવા ગામે જવાય છે તે પરથી. લાઈન્સમાં જવાની સડક છે તે પરથી.

ઐગણીસ પરાંના નામ તથા તે નામ પાડવાનાં કારણ.

પરાનું નામ.	દિશા	નામ પડવાનું કારણ.
૧) બેગમપડું	પૂર્વે	બેગમજીબની બેન રહેલાં તે બેગમના નામ પરથી.
૨) સલાખતપડું	પૂર્વે	નવાળ સલાખતખાનના નામ પરથી.
૩) નવું પડું	પૂર્વે	આગમાં બળી જવાથી નવું બંધાવેલું તે પરથી.
૪) ઇંદરપડું	પૂર્વે	ઇંદરજી નામના અનાવલા બ્રાહ્મણના નામ પરથી.

ખીજી થોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના. [૧૭

૫) રૂસ્તમપડં	અગ્રિમાં	અગ્રેજ ને વલંદાના દલાલ રૂસ્તમજીના નામ પરથી.
૬) સગરામપડં	દક્ષિણે	સવરામ દેસાઈના નામ પરથી.
૭) સામપડં	દક્ષિણે	સામજી દેસાઈના નામ પરથી.
૮) રૂદરપડં	દક્ષિણે	રૂદરજી દેસાઈના નામ પરથી.
૯) રહેમતપડં	દક્ષિણે	રહેમતખાનના નામ પરથી.
૧૦) ખંડેરાવપડં	નૈર્ઋત્યે	ખંડેરાવના નામ પરથી.
૧૧) નાનપડં	નૈર્ઋત્યે	વલંદાએ કોઠી ઘાલી નાનું પડં વસાવેલું તે પરથી.
૧૨) ઘાસ્તીપડં	વાચવ્યે	સુરતના નવાખ ગ્યાસુદ્દીન પરથી.
૧૩) સૈયદપડં	ઉત્તરે	સૈયદ એર્ડુસ સાહેબ પરથી.
૧૪) રામપડં	ઈશાને	રામભાઈ અનાવલાના નામ પરથી
૧૫) રૂઘનાથપડં	ઈશાને	રૂઘનાથ અનાવલાના નામ પરથી
૧૬) હરિપડં	ઈશાને	હરિભાઈ અનાવલાના નામ પરથી
૧૭) મહીધરપડં	ઈશાને	મહીધ અનાવલા નામ પરથી.
૧૮) હૈદરપડં	ઈશાને	હૈદરખાનના નામ પરથી.
૧૯) મંચરપડં	ઈશાને	મંચેરજીના નામ પરથી.

ગોપીપડં એ પડં નથી પણ ગોપીએ નાનું ગામ એટલે પુર વસાવેલું તે પરથી ગોપીપડં કહેવાય છે.

૧૮] બીજા ધોરણ માટે બાળગરબાવળીની નોટ બે આના.

બાર ભાગળના નામ તથા તે પડવાનાં કારણ.

ભાગળનું નામ.	દિશા.	નામ પડવાનું કારણ.
૧) વરિઆવી ભાગળ	ઉત્તરે	વરિઆવ ગામ જવાય છે તે પરથી.
૨) સૈયદપુરી ,,	પૂર્વે	સૈયદપરામાં જવાય છે તે પરથી.
૩) બરહાનપુરી,	પૂર્વે	બરહાનપુર જવાતું તે પરથી.
૪) નવસારી ,,	દક્ષિણે	નવસારી જવાય છે તે પરથી.
૫) મજુરા ,,	દક્ષિણે	મજુરા ગામે જવાતું તે પરથી.
૬) બાદશાહી ,,	પશ્ચિમે	મોગલ પાદશાહની સ્વારી એ ભાગળેથી આવતી તે પરથી.
૭) મકકાઇ ,,	પશ્ચિમે	એ ભાગળે થઇ મકકે જતા તે પરથી.
૮) ડકકાની ,,	પશ્ચિમે	વહાણમાં માલ ચઢવવા ઉતારવા લાકડાનો ડકકો આંધેલો છે તે પરથી.
૯) રાજા ચોવા- રાની ભાગળ	પશ્ચિમે	રાજાઓ સ્નાન કરવા એ ભાગળે જતા તે પરથી.
૧૦) મીરબહેરની ભાગળ	પશ્ચિમે	મીર બહેરના નામ પરથી.
(બક્ષીનો ચોવારો)		બક્ષી સાહેબના મહેલ પરથી.
(ગુજરી ચોવારો)		એટલે બળર ભરાતો તે પરથી

ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન યિજ્ઞક” ત્રણ આના. [૧૬

૧૧) મુલ્લા ખડ- કીની ભાગળ	પશ્ચિમે	મુલ્લાજીનું મકાન હતું તે પરથી.
૧૨) લકડકડ કોટ- ની ભાગળ	પશ્ચિમે	લાકડાનો કોટ કરાવેલો તે પરથી

શહેરના મુખ્ય ભાગો તથા તે નામ પડવાનાં કારણ.

નંબર	નામ.	નામ પડવાનું કારણ.
૧	કણ્ણપીઠ	દાણા બજાર હતું તે પરથી.
૨	રહીઆ સોનીનો ચકલો	રહીઆ સોની પરથી.
૩	વાડીફળીઠં	વાડી હતી તે પરથી.
૪	સંઘાડીઆવાડ	સંઘાડીઆઓની વસ્તી હતી તે પરથી.
૫	ગોપીપર	ગોપીએ વસાવેલું તે પરથી.
૬	અંબાજીનો ચકલો	અંબાજીના દહેરાની પરથી.
૭	બાલાજીનો ચકલો	બાલાજીના દહેરા પરથી.
૮	કેળાપીઠ	કેળાંની વખારો હતી તે પરથી.
૯	ભાગાતળાવ	ભાંગેલું તળાવ હતું તે પરથી.
૧૦	સોનીફળીઠં	સોનીઓની વસ્તી હતી તે પરથી.
૧૧	બડેખાંનો ચકલો	બડેખાનના નામ પરથી.
૧૨	આસુરબેગનો ,,	આસુરબેગના નામ પરથી.

૨૦] ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” બે આના.

૧૩	નાનપરા	નાનું પડું વસેલું તે પરથી.
૧૪	નાણાવટ	નાણાનો બજાર હોતો તે પરથી
૧૫	સોદાગરવાડો	સોદાગરો રહેતા હતા તે પરથી
૧૬	મુગલીસરા	મુગલ લોકો રહેતા તે પરથી
૧૭	મુઝાં ચકલો	મુસ્લાજીના નામ પરથી,
૧૮	સાહુપોર	સાહુકારો રહેતા હતા તે પરથી
૧૯	માછલીપીઠ	માછલી વેચવાનો બજાર હોતો તે પરથી.
૨૦	રાણીતળાવ	ગોપીની સ્ત્રી જેને રાણી કહેતા તેણે બંધાવેલું તે પરથી.
૨૧	બરહાનપુરી ભાગળ	બરહાનપુર જવાતું તે પરથી.
૨૨	લીમડાચોક	લીમડાના ઝાડો હતાં તે પરથી

શહેરમાંના બજારો.

નંબર નામ	દિશા.	શું વેચાય છે.
૧ ઘાસની પીઠ	અગ્નિ	ઘાસ
૨ દાણાપીઠ	અગ્નિ	અનાજ
૩ ઝાંપાબજાર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૪ ભાતની પીઠ	પૂર્વે	ભાત
૫ સોના ચાંદીનો બજાર	પૂર્વે	સોના ચાંદીના દાગીના

ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૨૧

૬ કાપડ બળર	પૂર્વે	કાપડ
૭ કંસારાબળર	પૂર્વે	તાંબા પિત્તળનાં વાસણ
૮ બરહાનપુરી	પૂર્વે	શાકભાજી
ભાગળનો બળર		
૯ લીમડાચોકનો બળર	પૂર્વે	કાપડ, મિઠાઈ, અનાજ, ચોપડીઓ, દવા
૧૦ કણપીઠબળર	મધ્યમાં	ફરનીચર, લોખંડનો સમાન, દવા, અનાજ
૧૧ ચૌટાનોબળર	મધ્યમાં	શાકભાજી, અનાજ, મિઠાઈ
૧૨ નાણાવટનો બળર	મધ્યમાં	સોનું, ચાંદી તથા સોના રૂપાના દાગીનાં.
૧૩ ચોક બળર	પશ્ચિમે	કાપડ, ફરનીચર
૧૪ નાનપરાનો ,	નૈઋત્ય	સઘળી જાતનો માલ
૧૫ નવસારીબળર	દક્ષિણે	સઘળી જાતનો માલ
૧૬ ઝવેરી બળર	ગોપીપરા	હીરા, મોતી, માથુક વગેરે
૧૭ વરિઆવી ,	ઉત્તરે	સઘળી જાતનો માલ
૧૮ લાલ ફરવાળનો બળર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૧૯ ગલેમંડીનો બળર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૨૦ સ્ટેશનનો બળર	પૂર્વે	હોટલો, વીંશી

૨૨] સુરત જિલ્લાનો નકશો ચાર આના.

હિંદુઓનાં દહેરાનાં ઠેકાણાં તથા નામ.

કેળાપીઠમાં--મોટું મંદિર.

ખપાટીઆ ચકલામાં--ગિરધરલાલજી અને લક્ષ્મી-
નારાયણનું મંદિર.

નાણાવટમાં--વિઠ્ઠલનાથજીનું મંદિર.

ખાલાજના ચકલામાં--ખાલાજનું, કાળકા માતાનું,
કાશી વિશ્વનાથ મહાદેવનું, વિઠ્ઠલનાથજીનું, શ્રીનાથજીનું,
શ્રીરણછોડજીનું, શ્રીરામચંદ્રજીનું, અને રાધાવલ્લભનું મંદિર.

અંખાજના ચકલામાં--અંખાજનું અને કાળકા
માતાનું દહેરું.

ગોપીપરામાં--ભટજીનું, ગોસાંધજીનું, હાટકેશ્વર
મહાદેવનું, લલ્લુજી મહારાજનું, ગોવિંદજી મહારાજનું,
અને ગોરા રામજીનું મંદિર.

સલાબતપરામાં--સત્યનારાયણનું મંદિર.

સંઘાડીઆવાડમાં--નિર્મળદાસ મહારાજનું, મોળે-
શ્વર મહાદેવનું.

સગરામપરામાં--કપીરજીનું, રોકડીઆ હનુમાનનું.

સુદલાં ખડકી--પાતળી હનુમાનનું.

રામપરામાં--સ્વામીનારાયણનું.

જૈનોનાં દહેરાં.

શાહપોરમાં--ચિંતામણીનું.

ગોપીપરામાં--મહાવીરસ્વામીનું, આદિશ્વર ભગવાનનું.

પારસીની અગિઆરીઓ.

સૈયદપુરી ભાગળમાં—ચહેનશાહી આતશબેહરામ
તથા અગિઆરી.

શાહપોરમાં—કદમી આતશબેહરામ.

માછત્રીપીઠ, ડસ્તમપરા તથા નાતપરામાં—અગિઆરી.

મુસલમાનોની મસીદો.

બહેખાંતા ચકલામાં—ખાજે દિવાન સાહેબનો
મિનારો તથા મસીદ.

નવસારી બજારમાં—નવશહીદની દરવા.

વરિઆવી ભાગળે—સૈયદ એદ્રુસ સાહેબનો મિનારો
તથા મસીદ.

મુદત્તાં ચકલામાં—મીરજી સ્વામીની મસીદ.

અગ્રેજનાં દેવળ.

રાજાઓવારા આગળ—અગ્રેજોનું દેવળ.

મુગત્રીસરામાં—મિશન દેવળ.

શહેરમાંના જોવા લાયક પ્રખ્યાત સ્થળો.

રેલ્વે સ્ટેશન તથા તેની સામેનાં મકાનો, હોપબાગ,
હાતમ (ગુલામખાખા) મીઝ, જીનો, ધર્મશાળાઓ. ગુડસર્ચાર્ડ,

બેગમપટ્ટ—જ્યોર્જ થિએટર, કૃષ્ણમીલ, સૂર્યપ્રકાશ
થિએટર, બરફનું કારખાનું, પ્રિન્સેસ થિએટર, વિક્ટોરિયા
થિએટર, નવાબી મહેલો, વહોરવાહનાં મકાનો.

૨૪] ચૈથા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ત્રણ આના.

સલાખતપડું—પોલીસ લાઇન્સ, ઇંદગા, કતલખાનું.

નવુંપડું—સરકારી તાર ઓફિસ, પોલીસ લાઇન્સ, અલાયાની વાડી, પારેખ દવાખાનું, મોટી ઘડિઆળ, ઝાંપાબજાર, મારકીટ, મુદલાંજીની દેવડી અને મસીદ, મસ્કતી ઇસ્પતાલ, બરહાનપુરી ભાગળનો બજાર.

રૂસ્તમપડું—રૂસ્તમબાગ, અગિઆરી, ગોપીતળાવ, નવશહીદની દરગા, કબીરનું મંદિર.

સગરામપડું—નવસારી બજાર, મારકીટ, રોકડીઆ હુતમાન, ખેતરપાલ

રહેમતપડું—જીનું દારૂનું ફડ.

નાનપડું—મારકીટ, મકકાઈ ભાગળનો પૂત, નાનપરાનો બજાર, વલંદા બંદર, ઇંજનેર ઓફિસ, હેડ પોસ્ટ ઓફિસ, પ્રિન્સેસ બાગ, નાવડી બંદર, કોર્ટનાં મકાનો, જેલ, પુતલાવાડી, વનિતા વિશ્રામ, એમ. ટી. બી. મોદી સાર્વજનિક કોલેજ, તુલશી-દાસવરજદાશ સાર્વજનિક હાઈસ્કુલ, પાટીદારબોર્ડિંગ, અનામિલ બોર્ડિંગ.

આ પરા બહાર અઠવાદરવાળા આગળ અઠવા ફાર્મ તથા બંગલાઓ જેવા લાયક છે.

સેયદપડું—મારકીટ.

ગુજરાતની સાં બૂગોળની પ્રતિભાષા ત્રણ આના. ૨૫

રામપર—અરદેશર કોટવાલનો બંગલો અને વાડી,
અનાથ બાળાશ્રમ, અશક્તાશ્રમ, પોલીસ લાઈન્સ,
વલંદાનું કબરસ્તાન, સ્વામીનારાયણનું મંદિર.

હરિપર—ધીનો કાંદો, ભવાનીનોવડ, કાયર ઓજન,
કાળ ક્રી લાયબ્રેરી, ચોકસીઓની દુકાનો.

હૈદરપર—ગલમંડીનો બજાર.

કણપીઠ—લીમડાચોક બજાર, યુનિયન હાઈસ્કૂલ,
મોરબી બેંક, ઈન્ડસ્ટ્રીયલ બેંક, ડેપ્યુટી એજ્યુકેશન ઇન્સપેક્ટર,
રેલ્વે ટિકિટ તથા પારસલ ઓફિસ.

રહીઆ સોનીનો ચકલો—ગણપતરામ ક્રી લાયબ્રેરી.

વાડીફળીડે—સસ્ક્રી પાઠશાળા.

સંઘાડીઆવાડ—મોજેશ્વર મહાદેવનું દહેરું, ગોરા
રામજીનું મંદિર, નિમંજાસનું મંદિર.

ગોપીપર—ઝવેરીઓનાં મકાનો, મગનચંદ ક્રી
લાયબ્રેરી, રાયચંદ ધર્મશાળા, જૈન દહેરાં, લલ્લુજી મહારા-
જનું મંદિર, ગોવિંદજી મહારાજનું મંદિર, આચાર્યજીનું
મંદિર, મહીલા વિદ્યાલય, સાર્વજનિક મિડલ સ્કૂલ,
ગવર્નમેંટ ટ્રેનિંગ ક્લાસ પ્રેક્ટિસીંગ સ્કૂલ.

અંબાજીનો ચકલો—અંબાજીનું તથા કાળકા
માતાનું દહેરું.

બાલાજીનો ચકલો—બાલાજીનું, વિકૃતનાથજીનું,

૨૬] સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ 'શિક્ષક' ગ્રંથ આના.

શ્રી નાથજીનું, રણછોડજીનું, રામજીનું અને સત્યનારાયણનું મંદિર; ગવર્નમેંટ મિડલ સ્કૂલ, કાશી વિશ્વનાથનું હોટેલ, હિંદુ નિરાશ્રિત ફંડનું ફ્રી વાચનાલય તથા ધર્મદા દવાખાનું.

કેળાપોઠ—મોટું મંદિર ને તેની સંસ્કૃત પાઠશાળા, ચૌરાનો ખજાર, કેળાપોઠનો પૂલ, પ્રિન્ટિંગ પ્રેસો, વિઠ્ઠલ-વાડી, મજિલાલ લાલભાઈ સુરતી દશાપોરવાડ ફ્રી લાયબ્રેરી.

ભાગાતળાવ—દયાકોર ચારારભાઈ વિજ્ઞાનખણુદાસ સ્ત્રી છોકરાંની ઇસ્પિતાલ ને સુવાવડખાનું.

સોનીફળીડિં—પારેખ હુન્નરશાળા, ફીરંગીનું કબરસ્તાન, આર્યસમાજનું મકાન, ગુજરાત સ્ટાન્ડર્ડ પ્રેસ

ખડેખાનો ચકલો—વલંદાની કોઠી, કાજનો મિનારો તથા મસીદ, રાજરામ ગોવિંદરામ પશુ દવાશાળા.

આસુરખેગનો ચકલો—જીનો દરખાર, જૈન સ્તંભાગર પાઠશાળા.

ચોકખજાર—સોરાખજી જે. જે. હાઇસ્કૂલ, મોટી ઇસ્પિતાલ, કસરતશાળા, વિક્ટોરિયા બાગ, ડકકો, નેમચંદ મેલાપચંદ સુવાવડ ખાનું, ઇમ્પ્રીયલ બેંક, નગીનચંદ હોલ, એડ્સ લાયબ્રેરી, અંગ્રેજોનું દેવળ, હોપપૂલ, કિલ્લો, પુરજો, બક્ષીનો ઘરીઆ મહેલ.

સોલાગરવાડો—મસીદ તથા જીનાં મકાનો.

મુગલીસરા—કુંઝરનો દરીઆ મહેલ, મ્યુનિસિ-
પાલીટી, મેદીજનો દરીઆ મહેલ, મિશન હાઉસ,
મિશન છાપખાનું, મિશન દેવળ, મિશન જનાના
સ્કૂલ, મિશન હાઈસ્કૂલ, મુલ્લાં ખડકી, પાતાળી હનુમા-
નનું દહેરું, અંગ્રેજની કોઠી, ફિરંગીની કોઠી.

મુલ્લાં ચકલો—ચુડગરનો મિનારો, મીરજ સ્વામીની
મશીદ, સૈયદ એદ્રસનો મિનારો.

શાહપોર—આમિનીબત દેવળ હાલ ખંડિયેર છે,
ચિંતામણીનું દહેરું, લક્ષ્મીનારાયણનું મંદિર, પારસી
ઓફિસ, પારસી છોકરાઓની અંગ્રેજી સ્કૂલ,
પારસી ઇસ્પતાલ તથા સુવાવડખાનું, કદમી આતશ
ખંડેરામ. રાષ્ટ્રીય હાઈ સ્કૂલ તથા કોલેજ.

માછલીપીઠ—પારસી છોકરીઓની અંગ્રેજી
સ્કૂલ, ઠાકતર ખંડેરામજીનું ધર્મશાળા દવાખાનું.

મેળા.

મેળાનું નામ. કઈ જગ્યાએ ભરાય છે. કયે દિવસે
અક્ષય નોમનો— અધિનીકુમાર— કારતક સુ. ૬
કારતકી પુનેમ— અધિનીકુમાર— કારતક સુ. ૧૫
વિઠ્ઠલનાથજીનો— નાણાવટ— માગસર સુદ ૧૫ રાતે
ધુળીઆસહાદેવનો— નવસારી હરવાજેથી માગસરના હર
ઉધના સુધી— સોમવારે

૨૮] પાંચમા ધૈરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” બે આના.

કનકવાનો— સ્ટેશનની પૂર્વમાં— પોશ વદ અમાસ
ધીસનો— નવાપરા, હરિપરા, લીમઠાચોક,

સગરામપરા, નાનપરા—ફાગણ વદ ૧-૨ રાત્રે

ચૈત્રી પુનેમનો— અશ્વિનીકુમાર— ચૈત્ર સુદ ૧૫

દિવાસાનો— નાવડી બંદરને ઓવારે—અખાડ વદ અમાસ

પવિત્રા ખારસનો—મોટા મદિર આગળ—શ્રાવણ સુદ ૧૨

બળેવનો— તાપી પર ડક્કા ઓવારે—શ્રાવણ વદ ૧

ગોકુળ આઠમનો— કેળાપીઠથી— શ્રાવણ વદ

ઝાંપા સુધી— ૮-૯-૧૦

છડીનો— ગલ્લેમંડી આગળ—શ્રાવણ વદ ૯-૧૦

કંતારેશ્વર મહાદેવનો—વરિઆવી ભાગ— શ્રાવણના દર

ળથી કતારગામ સુધી— સોમવારે

હનુમાનનો— સરાહના દરવાજેથી ડુભાલ-શ્રાવણના દર
શનિવારે

ગણપતિ ચોથનો—ડક્કા તથા રાજા ઓવારે—ભાદરવા સુ ૪

હનુમાનનો—અઠવાના દરવાજાથી લીમપોર—ભાદરવા સુદ ૧૪

સુધી— ને અખાડના દર શનિવારે

અંબાજીનો— અંબાજી આગળ— પોષ સુદ ૧૫

ચૈત્ર સુદ ૧ થી સુદ ૮

આસો સુદ ૧ થી સુદ ૮

દશેરાનો— રૂસ્તમપરામાં— આસો સુદ ૧૦

માણિકઠારી પુનેમનો—રામપરામાં સ્વામી— આસો સદ
નારાયણના મંદિરમાં— ૧૫ની રાત્રે

ચંદની પડવાનો—સ્ટેશનથી વિકટોરિઆ—આસો વદ ૧
બાગ સુધી ની રાત્રે

ઈદનો— નવાબ સાહેબના મહેલથી— મહે મેદન શબ્દા-
કતારગામના દરવાજા સુધી. લની ૧ તારીખે

તાબુતનો— ,, મહોરમ મહીનાની
૯ મી તારીખની રાત્રે
તથા ૧૦ મીના

નિશાળો—શહેરમાં મ્યુનિસિપાલીટીની આશરે ૫૦
નિશાળો છે. એ સિવાય રાયચંદ દીપચંદની બે કન્યાશાળા,
એક પુલકેર કન્યાશાળા, ચાર મિશન કન્યાશાળા, બે
પારસી કન્યાશાળા, એક મહીલા વિદ્યાલય, ત્રણ મિશન
ગુજરાતીશાળા, ત્રણ પારસી છોકરાની શાળા, બે સંસ્કૃત
પાઠશાળા, એક જૈન શાળા, એક ક્ષેત્રી રાત્રીશાળા, એક
પારેખ હુન્નરશાળા, હેરવાડમાં પાંચ છ મદ્રેસા ને અઠવા
દરવાજા બહાર વાનતા વિશ્રામ છે.

અંગ્રેજી નિશાળ—સાર્વજનિક કોલેજ, યુનિયન
હાઈસ્કૂલ, ગવર્નમેંટ મિડલ સ્કૂલ, સાર્વજનિક મિડલ સ્કૂલ,
ગવર્નમેંટ હાઈ સ્કૂલ, સાર્વજનિક હાઈસ્કૂલ, રાષ્ટ્રીય

૩૦] બીજા ધોરણ માટે “અંકગણિતનાં મનોચત્ર” ચાર આના.

અંગ્રેજી શાળા, અને કોલેજ, મિશન હાઈસ્કૂલ, પારસી છોકરીઓની અંગ્રેજી સ્કૂલ, મિશન જનના હાઈસ્કૂલ.

લાયબ્રેરીઓ—મગનચંદ ક્રી લાયબ્રેરી, હિંદુ નિરાશ્રીત પ્રેસ ક્રી વાચનાલય, ગણપતરામ ક્રી લાયબ્રેરી, કાળ ક્રી લાયબ્રેરી, એટુસ લાયબ્રેરી, મણિલાલ લાલભાઈ સ્મૃતી દશા પોરવાડ ક્રી લાયબ્રેરી, જૈન જ્ઞાન પ્રસારક લાયબ્રેરી, તુંગવા લાયબ્રેરી, મોહમ્મદન લાયબ્રેરીઓ અને નાનપરા તથા રૂસ્તમપરામાં પારસી લાયબ્રેરીઓ.

પોસ્ટ ઑફિસ—સૈયદપરા, મુગલીસરા, કેળાપીઠ, નાનપરા, રૂસ્તમપરા, ગોખીપરા, નવાપરા, અને સલાબતપરા, પોલીસગેટો ૧૬ છે ને બંગાળેટો અઢાર છે. ઘણી ખરી બંગાળેટો પોલીસગેટોની પાસેજ છે.

દવાખાના—પારેખ દવાખાનું, મસ્કતી હોસ્પિટાલ, હિંદુ નરાશ્રિત ફેરનું દવાખાનું, દાકતર બહેરામજીનું ધર્માદા દવાખાનું, સ્ત્રી છોકરાની હોસ્પિટાલ તથા સુવાવડખાનું, પારસી હોસ્પિટાલ તથા સુવાવડખાનું, મોટી હોસ્પિટાલ તથા સુવાવડખાનું.

નાટકશાળા—જ્યોર્જ થિયેટર, સૂર્યપ્રકાશ થિયેટર, પ્રિન્સેસ થિયેટર.

છાપખાના—દેશીમિત્ર પ્રેસ, ગુજનાન દર્પણ પ્રેસ, મિશન પ્રેસ, સોદાગર પ્રેસ, ન્યુ સોદાગર પ્રેસ, અખબાર પ્રેસ, ધાંડઆ પ્રેસ, જૈન પ્રેસ, જૈન વિજય પ્રેસ, સીટી પ્રેસ, શંકર પ્રેસ, સુંદર પ્રેસ, અનાવલ પ્રેસ. લક્ષ્મી પ્રેસ, મહાશક્તિ પ્રેસ. ભારત મુદ્રાલય, ગાંડિય મુદ્રાલય.

ચોર્યાસી તાલુકો.

સુરત શહેર ચોર્યાસી તાલુકામાં છે. એ તાલુકામાં ચોર્યાસી ગામ હતાં તેથી ચોર્યાસી તાલુકો કહેવાય છે.

સીમા--ઉત્તરે-ચોરપાડ તાલુકો ને તાપી નદી; પૂર્વે-ગાયકવાડનું રાજ્ય; દક્ષિણે-ગાયકવાડનું રાજ્ય ને મિઢોળા નદી; પશ્ચિમે-અરબી સમુદ્ર ને ચોલપાડ તાલુકો.

વિસ્તાર--સુરત શહેર કરતાં ચોર્યાસી તાલુકાની લંબાઈ સવાચાર ગણી એટલે ૧૭ મૈલ ને પહોળાઈ ચાર ગણી એટલે ૧૬ મૈલ છે.

કુદરતી રચના--આ તાલુકો સપાટ છે. માત્ર તલંગ-પુરથી ચાર ખાડીની દક્ષિણનો ભાગ ખાડા ટેકરાવાળો છે. તાપી અને મિઢોળા નદીની આબુઆબુની જમીન રસાળા ને ઝાડપાનથી ભરપૂર છે. વચ્ચે પૂર્વ ભાગ ઝાડપાન વિનાનો ઉજડ છે પશ્ચિમ તરફ જે ભાગ દરીઆ નજીક છે, તે ઝાડપાન વિનાનો ને *રેતાળ છે. નદી કનારાની જમીન +ગોરાટ ને બાકીના ભાગની જમીન xએસર છે. માત્ર પૂર્વ ને મધ્ય ભાગની જમીન કાળી છે. તાલુકાની જમીનનો ઢાળ પૂર્વ પશ્ચિમ છે. આ તાલુકામાં ડુંગરા નથી. વેડ, ડોલોદી ને સીંગણપોરની જમીન સારામાં સારી છે.

---

* તદન રેતીવાળી + ઘણી રેતી ને થોડી મટોડી હોય તેવી x કાળી અને ગોરાટ.

૩૨] ખીજ ધૈરણ માટે “અકબજિતનાં મનોચત્ર” ચાર આના.

નદીઓ--૧. તાપી સાતપ્રડા પર્વતમાંથી નીકળી
અરબી સમુદ્રને મળે છે. એને કાંઠે વરાછા, ઉતરાણુ,
અમરોલી, અશ્વિનીકુમાર, કુલપાડા, ગુપ્તેશ્વર,
વરિઆવ, રાંદેર, સુરત, ઉમરા, રૂંઢ ને હુમસ

૨. મિઠોળા--સોનગઢના ડુંગરામાંથી નીકળી અરબી,
સમુદ્રને મળે છે. એને કાંઠે આમરોદ, પારડીરખ,
કછોલી, લાછપોર ને ઉંખેર.

આ બંને નદી પર આગગાડીના પૂલ છે. તાપી
૪૫૦ માઈલ ને મિઠોળા ૪૦ માઈલ લાંબી છે.

ખાડીઓ--૧. કાંકરાખાડી--એ ખાડીમાંથી મરડીઆ
કાંકરા નીકળે છે તેથી એવું નામ પડ્યું છે. એ મિઠોળાને
મળે છે.

૨. ચાર ખાડી--એ મિઠોળાને મળે છે. કાંકરાખાડી
કરતાં અડધી છે.

નાની ખાડી--કાપદરા આગળ નાની ખાઈ ખોદી તેથી
એ નામ પડ્યું છે. એને કાંકરાખાડી જોડે જોડી દીધી છે.
કાંકરાખાડી તથા નાની ખાડી પર આગગાડીના પૂલ છે.

આખો હવા--પશ્ચિમ ભાગ દરીઆ કિનારે હોવાથી
તાપ ઓછો, પણ પૂર્વ ભાગ દરીઆથી દૂર અને ઝાડપાન
વગરનો હોવાથી તાપ વધારે, આખા તાલુકાના હવાપાણી
સારાં છે. તાલુકામાં ગામે ગામ મીઠા પાણીના કુવા હોવાથી
પાણીની આપઠા પડતી નથી. સુરત જેટલો એટલે ૩૬
ઈંચ વરસાદ આ તાલુકામાં પડે છે.

વસ્તી—એક લાખ પાંસેઠ હજાર માણસની છે મુખ્ય વસ્તી હિંદુની છે. એ સિવાય મુસલમાન, વહોરા, પારસી, શ્રાવક વગેરેની વસ્તી છે. દરેક ગામે કોળી દુબળાની વસ્તી છે. વસ્તીનો ત્રીજો ભાગ કોળી દુબળાનો છે.

ધંધો—મુખ્ય ધંધો ખેતીનો છે; વેપાર ને કારીગરીનો; નોકરી ને મજૂરીનો.

પેદાશ—કપાસ, જુવાર, બાજરી, તમામ જાતનું કઠોળ, શાકભાજી, સુરેણ, આદુ, મરચાં, કેરી.

નિકાશ—જુવાર, કપાસ, ડાંગર, કઠોળ, શાકભાજી.

આયાત—કાપડ, ચા, ખાંડ, દવા, ગ્યાસતેલ, વિલાયતી સામાન.

રસ્તાઓ—(૧) રેલવેનો રસ્તો. (૨) નદીનો રસ્તો. (૩) પાકી સડક. ૪. કાચી સડક.

રેલવે—(૧) બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલવે. (૨) ટાપ્ટી વહેલી રેલવે.

સ્ટેશનો—ઉતરાણ, સુરત, ઉધના, સચીન.

જંકશન—ઉધના.

- કચે રસ્તે થઈને—કંઈ દિશામાં—કચે કચે ગામ જવાય
૧. કતારગામ દરવાજેથી—ઉત્તરે—ગોતાલાવાડી, કતારગામ.
  ૨. વરિઆવી દરવાજેથી—ઉત્તરે—સીંગણુપેર, ડભોલી, વેડ.
  ૩. હોપપૂલ ઉપર થઈને—વાયવ્યે—રાંદેર, પાલણપુર, અંગી-રાબાદ, પીસાદ, અંગીરપરા.

૩૪ ચોથા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ત્રણ આના.

-
૪. હોપપૂલ ઉપર થઈને-પશ્ચિમે-અડાબણુ, પાલ, ભાઠા.
૫. અઠવા દરવાજેથી-નૈઋત્યે-અઠવા, ઉમરા, પીપળોદ.
રૂંઢ, મગદદલા, અવિઅર, વાંટા, ડુંમસ, ભીમપોર.
૬. મજુરા દરવાજેથી-દક્ષિણે-ખટોદરા, મજુરા, અલથાણુ,
ભટાર, ગોવાલક, ખમરોલી, દંતુરા, સરસાણુ, ભીમરા,
સોનતળાવ, ખજોદ.
૭. નવસારી દરવાજેથી-દક્ષિણે-ઉધના, લેકવાડ, પાંડસરા,
લેસ્તાન, વડોદ, સોનારી, જીઆવ, બુડીઆ.
૮. સરાહ દરવાજેથી-પૂર્વે-ડુંભાલ, પરવટ, કુંભારીઆ,
વેડછા, સાબરગામ, પુષા, સાણીઆમોદ.
૯. ઉધના સ્ટેશનથી-ડીડોલી, ઘોડાદરા, ડંકનવાડા, દહે-
લાડવા, કરાડવા, સણીઆ કણુદે, ખંભાસલા, ગાંગવા,
મોહણી, ખરવાસા, અંથાસલી, ટીંખરવા.
૧૦. સચીન સ્ટેશનથી-પાલી, તલંગપોર, ઉખેર, સચીન,
પારડી કણુદે, વાંઝ, ભાણોદ્રા, એકલેરા, લાછપોર, કફલેટા,
કછોલી, સામરોદ, પારડીરકેખ.
૧૧. ઉતરાણુ સ્ટેશનથી-અમરોલી, ઉતરાણુ, મોટાવરાછા,
કોસાડ, ભરથાણુ.
૧૨. વરાછાની સડકથી-ઈશાને-કુલપાડા, અશ્વિનીકુમાર,
કાપદરા, નાના વરાછા, સીમાડા.

ત્રીજી પાપડીને “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ત્રણ આના. [૩૫

સુરત શહેરની આજુબાજુ આવેલાં મોટાં ગામો.

ઉત્તરમાં—કતારગામ, વરિઆવ, વેઠ, ડભોલી, સીંગણપોર.

ઈશાનમાં—પુલપાડા, અમરોલી, ઉતરાણ, વરાછા.

પૂર્વમાં—પુણા, સણીઆમોઢ, કુંભારીઆ, વેડછા.

અગ્નિમાં—ડીંડોલી, દહેલાડવા, ખરવાસા, વાંઝ, કફલેટા.

દક્ષિણમાં—મજુરા, ઉધના, ભેરતાન, ભાણોદ્રા, ચચીન,

તલંગપોર, જીઆવ, યુડીઆ, ખજેઢ.

નૈઋત્યમાં—અઠવા, ઉમરા, પીપલોઢ, રૂંઢ, વેસુ,

મગહલા, આલવા, ગવીઅર, ડુમસ, ભીમપોર.

પશ્ચિમમાં—અડાજણ, પાલ, ભાઠા.

વાયવ્યમાં—રાંદેર, અંગીરાબાદ, પીસાદ, અંગીરપુરા,

(કુરુક્ષેત્ર)

—: મોટાં ગામો. :—

સુરત—તાપીને ડાબે કાંઠે શહેર ને બાંદર છે, બરડી, પાપડી, જમણ, વણાટકામ, ભરતકામ, હાથીઢાંત ને મુખડનું કોતરકામ વખણાય છે.

રાંદેર—તાપીને જમણે કાંઠે કર્ષા છે. રાંદેરી ભોર વખણાય છે. વહોર.ઓની વસ્તી વધારે છે. એમાં કપાસ પીતવાનું જીન તથા મ્યુનિસીપાલીટી છે.

કતારગામ—એમાં કંતારેશ્વર મહાદેવનું દહેડું છે. પાપડી ને કેરી વખણાય છે. અનાવજા પ્રાણજીની વસ્તી વધારે છે.

૩૬] પાંચમા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” બે આના.

સીંગણપોર-એમાં તાપીને કિનારે મરીમાતાનું ઢહેરું છે. પારસીની વસ્તી વધારે છે તાડી વખણાય છે.

ડભોલી-એમાં નાની બહુચરાજીનું ઢહેરું છે. તાડી વખણાય છે.

વેડ-એમાં મેટી બહુચરાજીનું ઢહેરું છે. જમરૂખ અને તાડી વખણાય છે.

કુલપાડા-તાપી નદીને કાળે કાંઠે છે. અહીંઆ હિંદુ-એનાં મુડકાં દાટવા બાળવાની જગા (સ્મશાન) છે.

અમરોલી-ખી. બી. એન્ડ સી. આઇ. રેલવે પહેલ વહેલી અહીંથી શરૂ થઇ હતી.

કુંભારીઆ-બાગાયતી ગામ છે. કેવડો, પીપર ને શેરડી વખણાય છે.

સણીઆ-અહીં શીતળા માતાનું ઢહેરું છે.

તલંગપોર-મોટું ગામ છે. અનાવલા પ્રદ્મણની વસ્તી વધારે છે.

ઉધના-સચીતના નવાખના તાબાનું ગામ છે. ધુળીઆ (લીડમંજન) મહાદેવનું ઢહેરું છે.

ઘોડાદરા-અહીં આસપાળનું ઢહેરું છે, સાપ અથવા કુતરું કરડ્યું હોય તે એની બાધા રાખે છે.

સચીન-નવાખની રાજધાનીનું શહેર છે. મહેલ જોવા લાયક છે.

દુમસ—સચીનના નવાબ સાહેબનું ગામ તાપી નદીના મુખ આગળ છે. એ હવા ખાવાનું ઠેકાણું છે. ખારીઉં ભાત, કેરી અને જમરૂખ વખણાય છે.

ભીમપોર—સચીનના નવાબ સાહેબનું ગામ ફરીઆ કિનારે છે. એ હવા ખાવાનું ઠેકાણું છે. ભીમપોરીઆ હનુ-માનનું દહેરું છે.

અશ્વિનીકુમાર—તાપી નદીને ડાબે કાંઠે નાનું ગામ છે. અહીં શ્રી આચાર્યજી મહા પ્રભુજીની બેઠક છે. અહીંથી આગબોટમાં બેસી બહુધાન જવાય છે. માંડવીથી સાકટા તથા વાંસ નદી વાટે અહીં આવે છે. બનાનું ઠેકાણું છે.

કાપદેરા—તાપી નદીને કાંઠે ઉજ્જડ ગામ છે. અહીં કાપદેશ્વર મહાદેવનું દહેરું છે.

ખળેદ—અહીં પારસીની વસ્તી વધારે છે. ખજુરાના બાડ ઘણાં છે. તાડી વખણાય છે.

ઉમરા—તાપી નદીને ડાબે કાંઠે છે. એમાં રામનાથ ઘેલા નામે મહાદેવનું દહેરું છે. નીચ લોકો અહીં મુડદાં બાળે છે.

અઠવા—અહીં ખેતીના પાક સંબંધી જાત જાતના અજમાયશ કરી ખેડુતોને બતાવવાને સારું એક ખેતર છે. અહીંયા પોલીસ લાઈન્સ છે.

અડાજણ—એ તાપી નદીને જમણે કાંઠે છે, પાપડી ને બેર વખણાય છે.

૩૮) બીજા ધોરણ માટે “અંકગણિતનાં મનોયત્ન” ચાર આ.

ભાઠા—તાપી નદીને જમણે કાંઠે છે. ઊંચા ને પાપ વખણાય છે.

મોટાવરાછા—ધનામી બાગાયતી ગામ છે. સુખડાં બાડ ઘણાં થાય છે. આદુ, સુરણ ને રતાળુ પુષ્કળ થાય.

ઉંબેર—ધનામી ગામ છે. મરચાં વખણાય છે.

ડુંભાલ—એમાં હનુમાનનું દહેરું છે.

ધનામી ગામે ૧૨ છે.

મોટા વરાછા—પાઠાજીના વારસ પાસે છે. વાંઝ ને ડીંડોલી—ગંગાધર શાસ્ત્રીના વારસ પાસે છે. ભેસ્તાન ને સોનારી—સ્ટેશનના વારસ પાસે છે. દહેલાડવા, ભાણોદ્રા ને ઉંબેર—અરદેશર કોટવાલના વારસ પાસે હતા. પુણા, આલવા, સણીઆમેદ—વડોદરાના નવાળ સાહે તાબામાં છે.

—: ગાયકવાડી ગામે :—

જીઆવ, કરાડવા, ગામ, ગભેણી.

સચીનના નવાળ સાહેબના ૧૬ ગામે.

સચીન, ઘોડાદરા, ઉધના, કમમ, ભીમપોર, વકથા (રાવળા), ભાટીઆ, બાણંદ, કનસાડ, ડંકનવાડા, સરોદ, ગવીઅર, સરસાણા, લાછપોર, ક્રીન, તરાજ.

